

**אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדעי המדינה**

כלכלה פוליטית (30-679-71)

**מרצה: ד"ר עופר אריאן
שנה"ל תשס"ז**

מועד: קורס בחירה שנתי, סמסטר א' וב' - יום ו'
שם המרצה: ד"ר עופר אריאן, טל': (ב) 08-8676212, (מ) 054-6608016
E-mail: oferarian@013.net.il
שעת קבלה: בתיאום מראש
סוג הקורס: קורס בחירה שנתי

תוכן הקורס ומטרותיו

בסיסה של הכלכלה הפוליטית בניסיון לתת מענה על שאלות המפתח הבאות: "מהו תפקידה של הממשלה בכלכלה? מה צריך להיות תפקידה ועד כמה תפקודה מועיל לכלכלה הלאומית?" אלו הן שאלות סבוכות, רבות פנים ומשמעויות. הקורס שלהלן יציג במשולב תובנות כלכליות ופוליטיות באופן שיאפשר עיון מקיף בשאלות היסוד הללו. לימוד הכלכלה הפוליטית חוצה את גבולות המחקר הכלכלי והמחקר הפוליטי. תחום הכלכלה הפוליטית עושה אבחנה של ממש בין שאלות "כלכליות" לשאלות "פוליטיות". נצטרך לעמוד על מהותה של האבחנה, להבין את יתרונותיה ולעמוד על חסרונותיה. נסביר באיזה אופן וצורה התייחסות לתחום "הכלכלי" לבדו או לתחום "הפוליטי" לבדו תפגום ביכולת ההסבר. מטרותיו של הקורס יהיו להקנות לסטודנט הכרה טובה עם הסוגיות המרכזיות הנוגעות בחקר הכלכלה הפוליטית בחברות דמוקרטיות ולהציג את בעיותיה החברתיות, הכלכליות והפוליטיות של מדינת ישראל באמצעות הכלכלה הפוליטית.

דרישות הקורס

1. קריאת חומר ביבליוגרפי:
 - a. קריאת החומר הביבליוגרפי היא חובה. הקריאה צריכה להיעשות לאורכו של הסמסטר כולו ובהתאם להתקדמות ההרצאות. החומר הביבליוגרפי - בין אם נדון בכיתה ובין אם לא - יהווה בסיס לבחינה המסכמת.
 - b. 30% מציון הקורס = עבודה והצגת רפרט. הסברים ינתנו במהלך סמסטר א'.
 - c. הגשת עבודה, הצגת רפרט וקבלת ציון עובר בשניהם - מהווים תנאי לזכאות לגשת לבחינה.
2. בחינה מסכמת:
 - a. פרטים והבהרות באשר למתכונת הבחינה יימסרו במהלך הסמסטר.
 - b. אין אפשרות להמרת הבחינה במטלה מסכמת אחרת.
 - c. משקלה של הבחינה בציון הקורס - 70%.
3. נוכחות בהרצאות - חובה.
 - a. היעדרות לא סבירה תשלול זכאות לבחינה.
 - b. אי הגשת העבודה, אי הצגת הרפרט או קבלת נכשל באחד משניהם - תשלול זכאות לבחינה.

כלכלה פוליטית- נושאים עיקריים לדיון

מהי כלכלה פוליטית

1. כלכלה ללא פוליטיקה ופוליטיקה ללא כלכלה
2. כלכלה ופוליטיקה: כלכלה פוליטית השוואתית, הסברים פוליטיים והסברים כלכליים
3. מוסדות פוליטיים ומערכות השפעה כלכליות

Redman, D. (1997) The Rise of Political Economy as a Science, London: The MIT Press, p.p.101-158
330.09 RED (363194)

Atkinson, A.B. *Political Economy, Old and New* In: Goodin, R. E, Klingemann, H. D. (editors) (2000) A New Handbook of Political Science, New York: Oxford University Press, p.p. 702-711

שמור מדעי המדינה לפי NEW (345445)

רקע תיאורטי - גישות כלכליות: משנתו הכלכלית של אדם סמית

1. מאפייניה של תפיסת כלכלת השוק התחרותי המשוכלל סמית, א. (1996) עושר העמים, ירושלים: מוסד ביאליק, ע"ע 36-82
שמור מדעי המדינה לפי סמי.עש וגם בספרית כלכלה 330.153 סמי.עש (326370)

סמואלסון, פ.א. (1961) תורת הכלכלה, תל-אביב: סטימצקי (מהדורה עברית), ע"ע 35-55
330.1 סמו.תו (60205)

פרידמן, מ. ופרידמן, ר. (1988) החופש לבחור, תל-אביב: זמורה-ביתן ע"ע 29-54
330.122 פרי.חפ (69824)

*אריאן, ע. (טיוטה) הכלכלה הפוליטית והמערכת הדמוקרטית – עיון במקרה הישראלי, פרק 1 ע' 9-2
משנתו הכלכלית של אדם סמית
אין

הגדרתם של מושגי יסוד כלכליים ומשמעותם במונחים חברתיים-פוליטיים

1. יעילות כלכלית ושווי משקל מאקרו-כלכלי

a. יחסיותו של מושג היעילות הכלכלית ומשמעותה

b. משאבים חיוניים להתנהלותה של כלכלת שוק חופשי

c. יעילות כלכלית בתנאים של תחרות לא משוכללת

d. עלויות, בחירה כלכלית ותכנון

e. מוצרים ציבוריים ועלויות חיצוניות לשוק כלכלי

Zajac, E.E. (1996) Political Economy of Fairness, London: The MIT Press, p.p. 11-44
תדפיס 11241 (1123589)

רקע תיאורטי – גישות פוליטיות: קארל מארקס. התיאוריות הקלאסיות והניאו-קלאסיות

1. סוציאליזם, קפיטליזם ורעיון מדינת הרווחה בגלגולו המודרני

2. כלכלת שוק או כלכלה מכוונת – גבולות ומה שביניהם

*אריאן, ע. (טיוטה) הכלכלה הפוליטית והמערכת הדמוקרטית – עיון במקרה הישראלי, פרק 1 ע"ע – 9-21
אין

אבינרי, ש. (1967) משנתו המדינית והחברתית של קארל מארקס, תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד, ע' 9-151
שמור מדעי המדינה לפי אבי.מש (119452)

Ebbinghaus, B., Manow, P. (editors) (2001) Comparing Welfare Capitalism: Social Policy and political economy in Europe, Japan and the USA, London: Routledge
אין

Redman, D. (1997) The Rise of Political Economy as a Science, London: The MIT Press, pp. 259-353

330.09 RED (363194)

מדיניות מאקרו כלכלית: משמעותה הכלכלית, השלכותיה הפוליטיות

1. המערכת הקלאסית

2. מהפכתו של קיינס

3. ביקורתם של מצדדי הגישה המוניטארית

4. הגישה הקלאסית החדשה

Alt, J.E, Chrystal, K.A. (1983) Political Economics, London: University of California Press, pp. 54-74

330 ALT (282398)

Skidelsky, R. (1992) Jhon Maynard Keynes, London: Papermac, p.p.593-610

330.156092 KEY(SKI) (31410)

*אריאן, ע. (טיוטה) הכלכלה הפוליטית והמערכת הדמוקרטית – עיון במקרה הישראלי, פרק 3 ע"ע 74-85
אין

המשך : מדיניות מאקרו כלכלית : משמעותה הכלכלית, השלכותיה הפוליטיות
1. גישות אלטרנטיביות

- a. גישות לניתוח פוליטי-כלכלי
 - b. מאקרו כלכלה ופוליטיקה של העשור האחרון.
 - c. כלכלה פוליטית ומערכות בינ"ל
 - d. הקשר בין דפוסי היחסים הבינלאומיים במישור הכלכלי והפוליטי
 - e. חשיבותם המשתנה של גורמים תוך לאומיים ושל גורמים בין לאומיים
- Alt, J.E, Chrystal, K.A. (1983) Political Economics, London: University of California Press, pp. 74-98
330 ALT (282398)

Stiglitz, J. (2002) Globalization and Its Discontents, NY: W.W. Norton & Company, pp. 3-22
337 STI (571426) בכלכלה

Kollman, J., Miller, J., Page, S. (eds.) (2003) Computational Models in Political Economy, London: The MIT Press, p.p. 85-108
תדפיס 11245 (1123695)

סיכון ותמריץ ; הקשר שבין סוכן שינוי ועיקרון חברתי
1. חשיבותו הלאומית של קשר שבין סוכני שינוי לנורמות חברתיות מוסכמות

- a. סיכון
 - b. כשלים מוסריים
 - c. יכולת חברתית להשאת תמריצים ייעודיים
 - d. התנהגות אסטרטגית וחשיבותה של "תורת המשחקים"
- Zajac, E.E. (1996) Political Economy of Fairness, London: The MIT Press, p.p. 55-64
תדפיס 11242 (1123611)

שלטון, בוחרים ומדיניות כלכלית

- 1. ניסיונות לאופטימיזציה של מדיניות ושימוש בפונקציות התאמה כלכליים : מודלים
- 2. כלכלת בחירות
- 3. שיקולים פרספקטיביים להצבעה
- 4. מאפיינים למודלים פרספקטיביים לבחינת דפוסי הצבעה

Alt, J.E, Chrystal, K.A. (1983) Political Economics, London: University of California Press, p.p.126-146
330 ALT (282398)

Shamir, M., Arian, A. (1999) "*Collective identity and electoral competition in Israel*", American Political Science Review 93, 265-277
כתב עת בספריית מדעי החברה וגם Ejournal

Hercowitz, Z., Strawczynski, M. Cyclical Ratcheting in Government Spending: Evidence from the OECD, The Research Department of the Central Bank of Israel, 2002
352.4 HER (495729)

Kollman, J., Miller, J., Page, S. (eds.) (2003) Computational Models in Political Economy, London: The MIT Press, p.p. 109-158
תדפיס 11246 (1123700)

מחזוריות כלכלית פוליטית-המקרה הישראלי

- 1. מאפיינים ארגוניים-פוליטיים-פורמטיביים ומשמעותם
 - 2. שינויים חברתיים, פוליטיים וכלכליים- תרומתם להתנהלות מחזורית
 - 3. ייחודו-שונותו של המקרה הישראלי
- אריאן, א. (1997) הרפובליקה הישראלית השנייה, תל-אביב : זמורה ביתן ואוניברסיטת חיפה, ע"ע 193-219
שמור מדעי המדינה לפי ארי.רפ (354102)

אריאן, א., שמיר, מ. (2002) הבחירות בישראל 2001, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה הספרייה לדמוקרטיה, ע"ע 46-48, 15
שמור מדעי המדינה לפי בחי. בי (534340)

ביכלר, ש., ניצן, י. (2001) מרווחי מלחמה לדוידנדים של שלום, ירושלים: 2002
בספריית כלכלה E 330 בי.מ. (505188)

אהרוני, י. (1991) הכלכלה הפוליטית בישראל, תל-אביב: עם עובד, ע"ע 129-142
שמור סוציולוגיה לפי אהר. כל (172612)

שלו, מ. (1999) "האם הגלובליזציה והליברליזציה "נירמלו" את הכלכלה המדינית של ישראל?", בתוך:
תיאוריה וביקורת 1999
כתב עת בספריית מדעי החברה

גבולות הסמכות והאחריות השלטונית-טווחים וגידול, מבוא לרעיון מדינת הרווחה
1. גישות תיאורטיות להסבר פעילותו של הסקטור הציבורי בממשל דמוקרטי
a. רציונל כלכלי ופוליטי בסקטור הציבורי
b. גידולה של הממשלה
c. הסברים פוליטיים-כלכליים לרציונל קביעת מדיניות ציבורית

Miller, R. L., Benjamin, D. K., North, D. C. (2001) The Economics of Public Issues, Boston: Addison Wesley, p.p. 91-126
330.973 MIL (276643) מהד' 1993

Breton, A. (1998) Competitive governments, Cambridge: Cambridge Univ. Press, pp. 279-286
תדפיס 10793 (1114898)

הוגנת חברתית, צדק כלכלי ורציונל פוליטי
1. פרספקטיבה היסטורית להתפתחות התובנה האתית בהקשר הכלכלי
a. יעילות כלכלית וצדק כלכלי
b. צדק כלכלי והקצאה כלכלית
c. התרומה של האתיקה הכלכלית לקביעת מדיניות לאומית
d. העיקרון הפורמאלי לצדק חלוקתי ומיסוד ארגוני
e. דוגמאות אמפיריות השוואתיות: ישראל ומדינות מערביות

Zajac, E.E. (1996) Political Economy of Fairness, London: The MIT Press, p.p. 69-77, 117-127
תדפיס 11243 (1123616) וגם תדפיס 11244 (1123617)

Miller, R. L., Benjamin, D. K., North, D. C. (2001) The Economics of Public Issues, p.p. 67-90
330.973 MIL (276643) מהד' 1993

Kaplow, M., Shavell, S. (2002) Fairness versus Welfare, Cambridge: Harvard Univ. Press, ch. 1
בספרייה לפילוסופיה 340.11 KAP (1096065)

מודל ההכנסה הקבועה והתרחבות המערכות הממשליות במדינות המערב הדמוקרטיות
1. גישת ההכנסה הקבועה: צריכה, תשלומי העברה, השקעות – יכולת הניבוי של מודל ההכנסה הקבועה.
2. היפותזות נוספות להסבר התרחבות המערכות השלטוניות
3. השפעתו של התכנון הכלכלי, השפעת המחזוריים הכלכליים-פוליטיים, שינויים אד-הוק
4. משמעותו של הרצון להבטיח יציבות שלטונית ויציבות כלכלית

Alt, J.E, Chrystal, K.A. (1983) Political Economics, London: University of California Press, pp. 220-237
330 ALT (282398)

השוואה בין מדינות המערב: מדדים כלכליים פוליטיים, הוצאה, מיסוי וביצועים כלכליים

Wilensky, H. (2002) Rich Democracies, Berkeley: University of California Press, ch. 12
תדפיס 10941 (1116070)

מדינת הרווחה והכלכלה הפוליטית – דיון מפרספקטיבה היסטורית השוואתית במערכי בריאות ציבוריים
 Wilensky, H. (2002) Rich Democracies, Berkeley: University of California Press, ch.16
תדפיס 10943 (1116072)

כלכלה פוליטית בעידן הגלובלי

Wilensky, H. (2002) Rich Democracies, Berkeley: University of California Press, ch. 17
תדפיס 10942 (1116071)

Gilpin, R. (2000) The Challenge of Global Capitalism, New Jersey: Princeton Univ. Press, pp.
 325-358
תדפיס 10761 (1114765)

Bagwell, K., Staiger, R. (2002) The Economics of the World Trading System, London: The MIT
 Press, p.p. 13-42
תדפיס 10792 (1114900)

גלובליזציה כלכלית: מניעים להתהוותה, תנאים לקיומה והשלכותיה על מדיניות רווחה לאומית
 1. הקשר שבין כלכלת שוק קפיטליסטית לתהליך הגלובלי
 2. ההבטחה הטמונה בפתיחות כלכלית
 3. האומנם שוויון הזדמנויות כלכלי? – חוקי הסחר ומשמעותם החברתית

Gilpin, R. (2000) The Challenge of Global Capitalism, New Jersey: Princeton University Press,
 p.p. 163-192, 293-324
תדפיס 10762 (1114770)

Stiglitz, J. (2002) Globalization and Its Discontents, NY: Norton & Company, pp. 166-179
337 STI (571426)

Crouch, C., Streeck, W. (editors) (1997) Political Economy of Modern Capitalism, London:
 Sage Publications, p.p. 173-191
תדפיס 10861 (1115626)

גרונאו, ר. (2003) הגלובליזציה כלכלת ישראל בצל תהליכים בכלכלה העולמית, נייר עמדה 36, ירושלים:
 המכון הישראלי לדמוקרטיה
בספריית כלכלה שמור לפי מכו.גל (551402)

ישראל והכלכלה הגלובלית: השפעות פוליטיות ושיקולים לאומיים
 בן-עמי, ש. (1998) מקום לכולם, תל-אביב: קו אדום-הוצאת הקיבוץ המאוחד ע"ע 177-232
E 990.29 בן-עמי.מק (409774) במדף פתוח

כלכלה פוליטית בישראל

1. דרי, ד., שרון, ע. (1994) כלכלה ופוליטיקה בתקציב המדינה, המכון הישראלי לדמוקרטיה: הוצאת
 הקיבוץ המאוחד.
שמור מדעי המדינה לפי דרי.כל (253231)

2. גלנור, י. (2003) לא, אדוני הנציב, תל-אביב: משכל ומכון ירושלים לחקר ישראל, ע' 257-498
שמור מדעי המדינה לפי גל-נור.לא (558035)

3. ביכלר, ש., ניצן, י. (2001) מרווחי מלחמה לדווינדלים של שלום, ירושלים: 2002
בכלכלה E 330 ביכ.מר (505188)